

Психологічна модель успішності у кризові періоди суспільства

Юнона Миколаївна Ільїна

Кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії нових інформаційних технологій інституту психології імені Г.С. Костюка

Анотація

В статті представлено цикл формування психологічної моделі (тут ментальної моделі) успішності в міжвременні, в період перемен, як приклад взято постсоветське простір. Виділено психологічну платформу формування моделі успішності, дані історичні, державні та особисті моделі успішності. Приведено алгоритм формування психологічної моделі успішності на макроуровні (державство/народність). Стаття є продовженням циклу публікацій про психологію успіху.

Тот, хто прийшов першим...перепише історію під свою модель успіху. Тому модель переможця важлива для наступних поколінь...

Постановка проблеми. Психологічна модель успішності залежить від культурної моделі, яка домінує у суспільстві (як наслідування або в антагоністичному сенсі - «не так» векторі); це стандарти успіху, критерії оцінки, тощо. Суб'єктивізація - об'єктивізація терміну «успіх», категоризація його, концепції і моделі цікавили і продовжують цікавити різні наукові напрями, такі як філософія, соціологія, політологія, економіка, теорії управління. Ми пов'язуємо модель успішності з функціонуванням ментальних моделей, оскільки саме ефективна ментальна модель дає суб'єктові переживання, відчуття, визнання успіху та надає можливість побудувати власну поведінкову та мисленнєву модель життєдіяльності, що приведе до очікуваних результатів (докладніше про наш підхід до ментальних моделей див. [9])

Ми живемо сьогодні у міжмодельному просторі, а інтелектуальні моделі (успішності також), формуються за певним алгоритмом: від духовних цілей нації, суспільства, до повсякденних проявів ментальних моделей (тут- в аспекті психологічної успішності) індивідуума, що детерміновані ментальними моделями вже несвідомо, на рівні установок, сталих патернів

поведінки, усталених ментальних стереотипів. До того ж, прикладні аспекти даної теми цікавлять всіх: і як прагнення до досягнення – «бути успішним» або через протестні реакції - «не це головне». Поляризація суспільства довкола теми успішності також побічно доводить важливість даної проблематики для фундаментальних наукових досліджень. На даний час немає єдиної розвиненої психологічної теорії успішності, натомість є велика кількість мозаїчних уявлень, часто роботи на цю тему межують з езотеричними, ненауковими, недослідженими висновками, але в країнах СНД є психологічна комплексологія, архитипічне неприйняття успішності, немає культури успіху. Не існує єдиного психологічного визначення життєвого успіху особи, а суспільство гостро потребує таких досліджень, передусім через те, що реалії пост-СРСР змінилися, минулі моделі вже не працюють, на формування нової потрібен час, але інформативна глобалізація насаджує інші моделі, часто неприйнятні для нашого суспільства. На процес створення результативної моделі успішності потрібні десятиліття, а у випадку ланцюга змін у суспільстві, як, наприклад, зараз, цей процес може розтягтися на століття. Однак у суспільстві, де панує психологічне «міжмоделля», посилюються депресивні настрої. Ми вважаємо, що необхідно шукати засоби для процесу побудови/уточнення психологічних моделей, і бачимо інструментом для цього синтез загальних закономірностей в єдину універсальну ментальну модель успішності, що надасть суспільству механізми управління процесом усвідомлення: дасть можливість усвідомити, як побудована «моя модель успіху», як вона може бути побудована.

Ми плануємо розробити метод, за яким можливо буде свідомо керувати власною моделлю, це включає розробку теоретичної та практичної моделі успіху. Подальшою метою нашого дослідження є також створення дистанційного курсу розвитку психологічних компетенцій успішності дорослих. У 2009 році на базі якісного дослідження (експертна група) ми почали кількісне on-line опитування на СНД просторі, США, Канаді, Китаї (рос. та англ. мовами: <http://www.eQuestionnaire.ru/?Q=6488>) «Психологічні

компетенції успішності». Метою опитувальника є зібрання статистично значимої, валідної бази даних, ґрунтуючись на якій ми **зможемо** виділити психологічну модель успішності на слов'яномовному просторі (акцент: пострадянські країни) з урахуванням різних вікових, соціальних груп, релігійних конфесій, тощо. Ми плануємо також порівняти кроскультурні розбіжності у відношенні до успіху між СНД-простором та країнами ЄС, Північної Америки, Південно-Східної Азії.

Метою даної статті є попередній аналіз результатів дослідження (узагальнені результати ми плануємо опублікувати у 2012 р.). Зараз ми проводимо психосемантичний аналіз та дослідження з психологічної синонімізації поняття успіх – і можемо робити деякі попередні висновки: модель успішності у більшості випадків формується на базі моделей макрорівня у суспільстві. Чим сталішою є модель макрорівня, тим меншою є різноманітність в індивідуальних моделях. З цього приводу є згадки у роботах філософів та психологів М. Вебера, В. Вундта, Л.М.Гумільова, К. Леві-Строса, К.Г.Юнга. Зокрема, В.Вундт писав що в історії людства перши є спільнота, замість індивідуума. «...Из племени, из круга, родни путем постепенной индивидуализации выделяется самостоятельная индивидуальная личность, вопреки гипотезам рационалистического Просвещения, согласно которым индивидуумы отчасти под гнетом нужды, отчасти путем размышления соединились в общество...» [6, с.72].

Згідно до теорії етносів Л.М. Гумільова, з введеними ним поняттями пасіонарності та компліментарності, кожне нове покоління (і більшість індивідуумів у ньому) буде намагатися відтворити життєвий цикл того покоління, яке передус. Цей феномен Л.М.Гумільов називав культурною традицією, а М.Вебер на прикладі порівняльного аналізу провідних релігій довів взаємозв'язок базових чинників суспільства: економічних умов, соціальних факторів та релігійних установ - з формуванням індивідуальних психологічних та поведінкових моделей (детальніше див. в його роботах – на прикладі виникнення сучасного капіталізму, як моделі суспільства) [1,2,3,5,6,

8,9,11]. Як сучасні психологи, наприклад Р.Грановська, так і такі класики психологічної науки, як К.Г.Юнг, Д.Узнадзе, також розділяють цю точку зору. За Узнадзе, відповідно до його теорії установок, система власних установок людини, непомітно для неї самої, акумулює його попередній життєвий досвід та моделі соціального оточення, середовища. Р. М. Грановська, в новітньому дослідженні проблеми психології віри, тлумачить ментальну модель як „психічний конструкт, в якому сконцентровані накопичені людиною і систематизовані на даний момент уявлення про світ і себе – Модель Світу», яка формується синтезуванням особистого досвіду на базі історичних традицій її середовища. К. Юнг писав про те, що людина створюється як особистість - соціалізуючись, чи інтегруючись з суспільством, а зрілою особистістю стає, коли пройде зворотній процес – від соціалізації до індивідуалізації. Інакше це можна розглядати як «очищення» ментальної моделі і її елементів – ціннісних інтелектуальних моделей, однією з яких є модель успіху. Цікавою є думка автора терміну «соціальний стереотип» та «псевдосвіт», журналіста У.Ліпмана, який у своїй праці «Общественное мнение» довів, що висновки, думки у індивідуума формуються крізь призму базових активних суспільних стереотипів [8,10,11,12].

Інакше кажучи, наш «псевдосвіт» створює психологічну маску, за сценарієм якої працює наша ментальна модель. Напевне існує проблема концептуальної неможливості звести внутрішній досвід людини (тому що він ієрархізований у ментальній моделі), що створюється в історичному контексті середовища, - до реальності першооснови *psyche*, як індивідуального, унікального психічного контенту, тобто ми втрачаємо себе, свою суть, через те, що наші розумові моделі створені залежними від середовища, макрорівня. Аргументуючи цю думку, наведемо схему А. Бергсона:

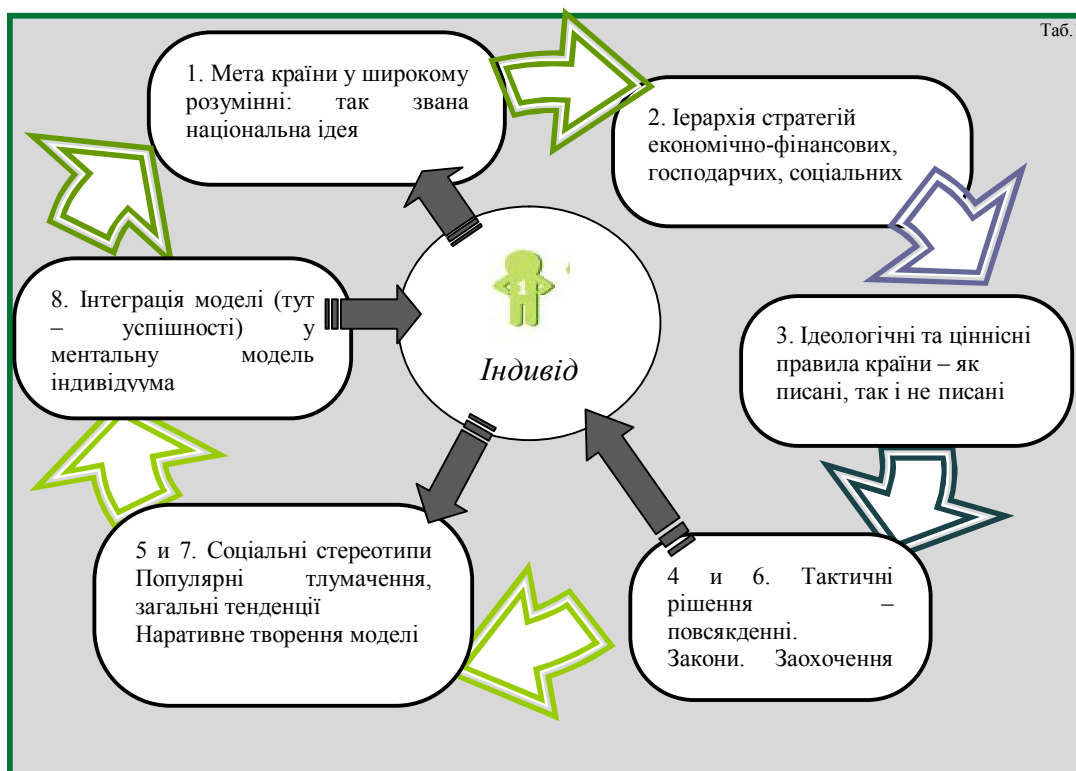
Зовнішній світ (світ речей) — **сприйняття** —> Тіло (мозок) <— **пам'ять** — Внутрішній світ(світ розуму).

А Д. Теджфел у своїх дослідженнях з психологічної функції соціальних стереотипів наголошував на певних моментах: люди з легкістю проявляють готовність давати суспільним групам недиференційовані, грубі та заангажовані, пристрасні оцінки, які відзначаються стабільністю під час певного часу. Ці стереотипи формуються за принципом «від країни – до людини» та змінюються, як було вказано вище, в залежності від соціальних, політичних змін, але дуже повільно (десятиліттями). Також Теджфел відзначав, що стереотипи інтегруються у психологічні моделі дуже рано, і вживаються навіть дітьми задовго до усвідомлення того, до яких соціальних груп належать вони самі, тобто будь-яка розумова модель, до якої, безумовно, відноситься і модель успішності, формується під впливом зовнішнього світу з його усталеними соціальними стереотипами, але мотиваційно-ціннісний фільтр прийнятої моделі людина робить, як свідомо так і несвідомо, на основі власного досвіду, що зберігається у ментальній моделі [2, цит. за 10].

Отже, зовнішній світ є психологічною платформою індивідуальної моделі успіху. Але не дивлячись на те, що стереотипи є досить стійкими, вони не вічні, бо, як ми бачимо, вони формуються під впливом двох зовнішніх факторів: колективної підсвідомої переробки та соціокультурного середовища, яке вкорінюється в індивідуальні ментальні моделі за допомогою цілеспрямованого впливу ЗМІ. Серед внутрішніх умов сприйняття того чи іншого зовнішнього впливу на ментальну модель можна виділити, по-перше, рівень освіти, інтелект, особистісний досвід, а, по-друге, норми, звички, соціальні ролі та життєве середовище.

Далі ми наведемо синтезований нами алгоритм формування психологічної моделі успішності: від країни – до людини (таб.1 «Психологічна платформа індивідуальної моделі успіху»)

Таблиця 1 «Психологічна платформа індивідуальної моделі успіху»

Пояснимо нашу схему:

1. Мета країни у широкому розумінні (формується під впливом мети лідера - госдіяча- вимірюється вплив масштабом та довготривалістю: від виборів до виборів, покоління, епохи)
2. Ієрархія стратегій: економічно-фінансових, господарчих та соціальних - залежно від їх узгодженості, в розумінні цілісності, взаємоінтегрованості, залежить швидкість формування індивідуальних моделей успішності
3. Ідеологічні та ціннісні правила країни (як законні, так і неписані). Саме з цієї частини починається інформаційний розрив, інформація поділяється на два потоки: те що знають «верхи», та те що знає суспільство – синтезовані висновки.
4. Тактичні рішення – повсякденні тактики (тактики ж формуються у поєднанні з минулими історичними моделями, де і криється певний психологічний конфлікт). Закони.
5. Популярні тлумачення, загальні тенденції виникають, коли суспільство пояснює тактики, намагаючись створити цілісне уявлення про мету та стратегії держави.

6. Заохочувальні дії суспільства, та такі стратегії поведінки індивідуума, що караються. Цікаво, що цей етап відрізняється від законної бази, відтвореної у п. 4, тому що це так званий «народний суд», Теджфел називає його «пристрасні оцінки», які робляться на базі існуючих соціальних стереотипів.
7. Наративне творення моделі (усвідомлене, спадковане, посилення моделі критикою та висміюванням, або заохоченням оточуючих, та багаторазовим повторенням впливу)
8. Модель успішності інтегрується в ментальну модель, як стала система [9, 10].

І лише деякі особистості замикають коло формування психологічної моделі успішності, стають лідерами, які впливають на формування п.1. Зрозуміло, не кожна людина має психологічний потенціал для впливу на перетворення моделей суспільства прямо, тож у нашому дослідженні ми виділили три рівня, так би мовити, масштабу успішності:

- 1 рівень. «Я – рівень», він має два полюси: позитивний та негативний) (позитивний до 80%, негативний до 5%). Успіх в масштабі власного життя, без визнання цього успіху широким контекстом, максимально – успіх у родинному колі. Метафора «Я задоволений своїм життям та собою», у негативному значенні «Все погано, життя не вдалося»
- 2 рівень. «Контекст – рівень» (до 12%). Успішна самореалізація в масштабі галузі, професійне визнання широким колом, успіх в організації. Метафора «Вчитель, майстер для певної групи».
- 3 рівень. «Метауспіх» (до 3% населення). Макрорівень. Вплив на суспільство на рівні країни, світу. Метафора «Той, хто змінює історію». Лише на цьому рівні духовність, моральні цінності мають керівне значення (ми не оцінюємо зміст «керівної над-ідеї», але вона завжди є, вона добре усвідомлена та має високе мотивуюче значення) у подальших розвідках ми плануємо зробити аналіз

цінісно-моральних критеріїв успішних представників людства та порівняти їх з неуспішними.

Безперечно, дані, на які ми спираємося, не є остаточними, ще триває процес онлайн-опитування, але те, що ми вже маємо, дає можливість виділяти такі рівні успішності та зв'язки між моделями певного рівня, з визначенням потенціалу розвитку від нижчого до вищого. Ми визначаємо потенціал розвитку ментальної моделі (акцент – успішність) через засіб, метод сприйняття світу, інших та себе. За результатами опитувань та пілотних тренінгових програм з теми «Моя модель успішності – Мій життєвий сценарій» їх є три:

- Конформний метод сприйняття дійсності: те, що більшість вважає за норму, і є нормою, тож і мені слід відповідати даній моделі, стереотипу, тощо;
- Опозиційний метод сприйняття: те що більшість вважає за норму, «апріорі» не є нормою, будь-які норми є обмежувачим фактором, тож я буду проти (насправді цей метод є ідентичним з першим, але з іншим знаком- якщо перший +, то це -);
- Креативний метод сприйняття дійсності: є така ситуація, в ній є добрі та негативні риси, але моя мета – це те, що необхідно саме мені, отже, я буду використовувати ситуацію для того, аби створити з допомогою її власні результати.

З нашого дослідження (онлайн-опитування 2009-2010 рр., більше 10 тисяч опитаних, та фокусні групи – інтерв'ю, 4 групи по 35 осіб), а також проаналізованої наукової літератури, проведеної біографічної аналітики видатних особистостей (більш як 600 біографій від стародавнього світу до сьогодення) ми бачимо, що метод сприйняття має велику вагу в досягненні успіху 2-го та 3-го рівня та психологічного виграшу у вигляді отримання результатів: самореалізації, соціального визнання, впливу на історію, часто владу – як атрибутів успішності. Виграш можливий у будь-якому методі сприйняття, але має таку специфіку:

- Креативний метод має довгострокові результати, але для того, щоб вивести особистість на 2-й чи 3-й рівні успішності, потрібні ще певні психологічні компетенції, пов'язані як з мотивацією діяльності, ціннісними аспектами, так і з когнітивними здатностями (інтерпретувати та структурувати дійсність, конструювати власну реальність), механізмами самооцінювання та самокорекції поведінки та особливим поведінковим профілем;
- Конформний, як і опозиційний, методи дають вигреш на короткий та середній термін, найчастіше це 1 і 2-й рівні успішності (ці методи є результативними лише в середині та кінці дії історично створеної суспільної ідеї успішності). Дані методи діють за принципом психологічного реваншу – ніби маятник, коли успішність є періодичною, успіх особи слідує за періодом, коли успішним є той індивід, котрий сповідує протилежну діяльнісну парадигму успішності, при зберіганні системної, історичної моделі успішності, яка прийнята за базову у даному суспільстві, що також пояснюється конформним методом сприйняття.

Як вказувалося вище, час змін є міжмодельним простором, але міжмодельний простір на макрорівні не означає відсутність моделі індивідуальної, він означає, швидче, момент, коли колишня модель більше не є результативною, а також цілеспрямовану перевірку, трансформацію ментальних моделей та певних елементів даної моделі. Така трансформаційна ситуація на макрорівні має певні небезпеки, але має і можливості. До небезпек, на нашу думку, відносяться:

- крах, як нерезультативність психологічної моделі (при продовженні стереотипної поведінки особистості задля досягнення успіху тими засобами, які вже не є робочими),
- посилення тривожності, що збільшує негативні суспільні очікування у випадку співпадіння індивідуальних психологічних динамік,

- опозиція до втілення нових психологічних моделей.

Можливості починаються на останньому етапі проходження сприйняття змін, тут ми екстраполюємо підхід, запропонований Коблер-Росс, модифіковано Ю.Ільїна позаяк він добре описує психологічні фази, які проходить особистість у кризових, трансформаційних ситуаціях, розбіжність є у тривалості фаз, та залежить від індивідуальної ваги, цінності ситуації для людини – від 5 хвилин до 12 місяців (у випадку нормального перебігу)[9]:

1. Ступор. Шок. Заперечення. Перша стадія типова. Людина не вірить, що в неї існує проблема. Вона починає ходити від спеціаліста до спеціаліста, аби перевірити отримані дані (наприклад, у випадку хвороби, або при зміні декількох важливих чинників життєдіяльності – кризи), робить аналіз з різних точок зору. Або особа знаходиться у шоківому стані, ступорі. На цій стадії можливості виникають лише випадково, але шанс використання їх незначний.
2. Гнів. Агресія. Друга стадія характеризується яскравою негативно забарвленою емоційною реакцією, що звернена назовні: до близьких, колег, суспільства, держави та долі (Чому не зробили раніше?, Чому зробили саме так? Чоловік мало заробляє, діти невдячні, тощо., та Чому це сталося саме зі мною?). Тут важливо утриматися від пастки – намагаючись відповідати на ці питання. Людині важливо відреагувати – просто вилити свій гнів, емоційно відреагувати на несправедливість чи болючий вплив ситуації.
3. Торгівля. Стадія перемовин. Третя стадія, це намагання «виторгувати» як можна більше привілей будь-де: якщо пофарбуємо паркан та звільнимо всіх - зможемо пережити кризу? Якщо я буду утримувати піст – чи полегшає моє сімейне життя? Якщо ми не будемо їздити на таксі – а будемо ходити пішки – чи стане краще? Дані намагання зазвичай не приводять до покращання ситуації, тому що вони є повторенням вже не адаптивних мисленневих та поведінкових моделей

(стереотипів), отже можливості тут виникають рідко, щоби не сказати ніколи.

4. Депресія. На четвертій стадії людина вже усвідомила всю складність, комплексність своєї ситуації. В неї опустились руки, вона перестала боротися. Вона уникає звичного кола друзів, припиняє займатися звичними справами, заперлася вдома та оплакує свою долю. «Виходу немає, залиште мене у спокої». На роботі така людина працює «без натхнення, без серця», лише руками – лише виконує процес. Психологічні прояви депресії добре описано у МКБ-10, тож не бачимо необхідності більш широко освітлювати даний пункт.

5. Прийняття. П'ята стадія - це раціональна психологічна реакція, але до неї доходить далеко не кожний. Бізнесмени, суспільні лідери психологічно гинуть чи стагнують (що на наш погляд дуже близько) на передуючих чотирьох стадіях. Критеріїв, за якими ми можемо визначити, що ми вже на 5-й стадії, є два:

- Я-позиція в освітленні ситуації: Так, це сталося, і сталося зі мною, але не все втрачено. Потрібно діяти по-новому. Потрібно боротися. Потрібно зробити те, що я можу, і знайти шляхи рішення – які існують, але я їх ще не знаю.
- Наявність бажаних результатів в новій ситуації.

Варто відмітити, що перші чотири стадії мають таку особливість: з третьої та четвертої стадій може бути повторення попередніх, так звані «негативні цикли» вже не в заданому порядку, особа може «застрягнути» на будь-якій стадії чи вертатися на попередні. Ця інформація необхідна для вірного сприйняття, розуміння того, що відбувається з людиною, яка зіткнулась з будь-якою трансформаційною проблемою. П'ята стадія, коли з'являються нові можливості – у вигляді нових рішень, нових, створених у процесі, так би мовити «поле можливостей». Можливостями у будь-якій кризі є ідеї, які інтегрують навколо себе людей на деякий час. Вони можуть бути навіть протилежними за змістом, а при якісному перетворенні

ментальних моделей (тут у розумінні рефлексії змін та готовності змінюватися самому) суспільство виходить у креативний простір творення нових моделей. Ідеї, які охоплюють маси, є можливістю створення нової психологічної моделі успішності, а ця модель успіху, як уже вказувалось вище, залежить від культурної моделі, домінуючої у суспільстві (чи в прямому вигляді, як наслідування, чи в антагоністичному векторі).

Звісно, не кожна особа має психологічний потенціал для безпосереднього впливу на перетворення моделей суспільства, найчастіше вплив мають люди з 2-м і 3-м рівнем. Психологічний потенціал та дозвіл на вплив для перетворень суспільних ідей пов'язаний з атрибутами успішності (з тим, що приписують успіху – як побічні наслідки). Наші респонденти вважають, що, як позитивні наслідки, успіх супроводжує відчуття задоволення, матеріальні та моральні результати, а як негативні – заздрість, недобррозичливе ставлення близьких. Популярними є розповіді чи перебільшення негативу – легенди про нечесний шлях успіху, люди також вважають, що за успіх доведеться платити самотністю, тому бути успішним є потенційно небезпечно.

Ми опитували людей успішних і неуспішних в матеріальному сенсі (і бездомних, і тих, хто має мільйонні статки). І ті й інші кажуть, що успіху може досягти кожна людина, все залежить від бажання, але ці групи приписують різні атрибутиви успіху – міра негативної «плати» вважається високою у неблагополучних верствах, реалізовані підприємці більше підкреслюють позитивні наслідки та тлумачать негативні як можливість для змін. Зрозуміло, що за формуванням бажання-небажання лежить складний психологічний механізм, родинні сталі мисленнєві стереотипи, травматичний досвід, тощо. Крім того, до успішних людей у нас ставляться неоднозначно: в очі поважають, а позаочі кажуть, що все це – везіння, а не робота. У нас є архетипічне неприйняття успішності, немає власної культури успіху.

Якщо взяти Україну, то ще з 1654 року, коли почалися винищення чи перетягнення в інші країни українських пасіонаріїв та лідерів, людей, які

ведуть за собою, у нас немає власної ментальної моделі успішності. Наша модель, на жаль, – копіювання та пристосування. Ми не знаємо, що для нас є успіхом, ми починаємо копіювати моделі, а оскільки ми не розуміємо їх, то поєднуємо їх між собою так, що вони конфліктують. Якщо говорити про кроскультурні моделі успіху, то наші колеги, зокрема О.Бондаренко, виділяють три моделі успіху: американська (культ успіху – досягнення матеріальних цінностей), німецька (роби все планово, ефективно й буде все добре) і словянська (коли на перший план виступає моральність, людські цінності, духовність) [3]. Ми додаємо східну модель (твоє сьогодні – це база для завтра, тому терпи сьогодні – буде краще потім) (моделі, ясно, описано тут дуже спрощено). У кожній моделі повинні бути чіткі критерії та зрозумілий результат. Яку модель наслідує наше суспільство? Якщо це еклектична модель, то вона потребує усвідомлення, бо різні моделі мають інколи протилежний ціннісний вектор, інші засоби досягнення – наприклад, американська та німецька моделі.

У нас також не існує поняття, що таке успішна людина і що таке успішна нація. Ми ж вважаємо, що людина, як і нація, успішна тоді, коли вона може керувати собою, своєю розумовою (ментальною) чи суспільною моделлю: віднаходити й змінювати неробочі механізми. Успіх – це вийти за рамки сценарію, за межі автоматизму. Ми виділяємо п'ять критеріїв, за якими кожна людина/країна може замірити свою успішність, детально ми писали про це у попередніх статтях циклу (наведено неранжовано, у кожній людини свій власний ранг) [9] .

1. Перший – це здатність змінювати поведінку (вчитися). За дослідженнями близько 98% поведінкових профілей людини – це «автопілот», ми дуже стереотипно живемо: як 10 років тому, так і сьогодні. Ця структурованість є успішною, доки структура працює, доки зовнішнє середовище є сталим. Але коли змінилася ситуація, то ментальна модель потребує трансформацій.

2. Наступний критерій – стан здоров'я. Чи вміє людина підтримувати стан здоров'я на тому рівні, якого їй вистачає для життя.
3. Третій – здатність досягати необхідного для мене (а не для мамитата, інших) фінансового рівня.
4. Четвертий – базовий емоційний стан. Дуже простий приклад: із яким настроєм людина просинається і засинає. Дуже важливо, коли їй вистачає енергії на все, що вона робить у житті. В цьому сенсі вона є успішною.
5. П'ятий – комунікації, тобто, здатність установлювати контакти і їх підтримувати.

Якщо людина має позитивну динаміку (зростання від року до року) по трьох і більше критеріях, то вона – успішна людина. Рівень успіху – вимірюється контекстом – родиною, галуззю, країною. На рівні родини, наприклад, добре заробляти 2 000 грн., а у компанії найвища мета – 100 000 грн., а на рівні держави, цей рівень – мільйони доходів. Успішна людина має йти шляхом – «я творю свою модель». Багато людей не виходить на цей рівень, вони живуть у своїй традиції. Це не погано і не добре, це так є, але тоді лідери мають створювати нові норми – коли змінюється ситуація – й забезпечувати зміни психологічним супроводом, бо стереотипи дуже повільно змінюються – десятиліттями. З віком вони усталюються, отже люди похилого віку(стосується лише більшості, які живуть «автопілотами», в житті яких не має місця розвиток) часто негативно ставляться до трансформацій, бо автоматизми дають відчуття психологічної безпеки (мені ніби є на що спиратися), але згадаємо, що автоматизми є ефективними лише в кінці чи середині дії історично створеної психологічної моделі.

Якщо зробити оцінку успішності України за нашою моделлю (зі 100% опитаних нами), то вийде, що нині змінювати свою поведінку збираються аж 0,6 %. Зі здоров'ям у нас – на 30%, у фінансовій стабільності 5% із мінусом, базовий емоційний фон 40% і знижується, а здатність встановлювати стосунки близько 45%, тож виходить, що найперше нам потрібно змінити

свою поведінку. За нашими дослідженнями, у ранзі успішних професій України перші позиції посідають державні діячі й політики (70%), підприємці й бізнесмени (65%), актори кіно (56%), спортсмени (54%) і музиканти (53%). А найменше – священнослужителі (14%), вчителі (21%) та лікарі (27%). Це також показник нашої сьогоденної моделі: молодь обирає ті професії, в яких можливо швидко та гарантовано отримати бажане. Дуже шкодить нашому майбутньому, що молодь не бачить цих можливостей в медицині, педагогіці, наукових досягненнях, тощо.

До того ж, у нас немає інтегруючої ідеї – тому ми в небезпеці, бо гомогенність сучасних матеріальних ідей, яка спричинена глобалізацією, інтернетом, швидкістю розповсюдження харизматичних, інколи не перевірених, а інколи і небезпечних ідей, може «вигнути» наше суспільство під яскраву, могутню ідею. Чи ми пристанемо до тієї моделі, яка буде більш агресивною, що скоріше, чи ми скопіюємо якусь, яка була раніше? Насправді ми не можемо бути щасливими в «чужій» моделі, бо модель повинна базуватися на наших індивідуальних особливостях, глибинних цінностях. Але коли ми не маємо інтегруючої ідеї, власного духовного стрижня, то виходить, що кожен робитиме так, як йому заманеться, і саботуватиме те, з чим не згоден; індивідуальні вірування та цінності будуть керуючими у виборі моделей, але вони часто є неусвідомленими, по-перше, і застарілими чи запозиченими, по-друге.

Маємо надію, що наше онлайн-опитування дасть нам відповідь на питання: які цінності та психологічні синоніми успішності керують суспільством сьогодні. На базі даних опитування та аналізу літератури, ми розглядаємо моделі України, США, Китаю, більш детально Росії, Білорусі, деяких країн Євросоюзу та ін.

Висновки. Сьогодення це міжмодельний простір, розрив між минулою моделлю, та тою, що лише формується. Ми створили схему-алгоритм формування ідеї, і бачимо, що наше суспільство застрягло на першому ступені формування психологічної моделі успішності: від країни-до людини

(таб.1 «Психологічна платформа індивідуальної моделі успіху»). Міжмодельний час часто не має над-моделі, складається з мозаїки протилежних та конфліктуючих моделей, до того ж у минулі часи було знищено методологію утворення індивідуальних яскравих ідей, разом з плеядою талановитих, різнопланових і цікавих своєю різнобарвністю потенціалів. Отже, наша країна потребує часу для природного розвитку (якого може не бути, згідно до активності інших країн), і допомоги з боку науки, держави у вигляді досліджень та розробки технологій розвитку ментальних моделей, впливу на них. Пошук методу такого впливу, зокрема, в контексті дистанційного навчання, і є завданням наших наступних наукових розвідок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адлер А. Очерки по индивидуальной психологии / (Пер. с нем., Науч. ред. Новикова А.М.). - М.: Когито – центр, 2002. – 218 с.
2. Бергсон А. Два источника морали и религии. — М.: Канон, 1994. – 384 с.
3. Бондаренко А.Ф. Психологічний аналіз ідеології успішності (у друці)
4. Бэкон Ф. Великое восстановление наук. Разделение наук. // <http://bookz.ru/authors/bekon-frensis/nauka1/1-nauka1.html>
5. Вебер М. Избранное. Образ общества / (Пер. с нем.) — М.: Юрист, 1994.
6. Вундт В. Проблемы психологии народов. - М.: Космос, 1912. – 132 с.
7. Грановская Р.М. Психология веры. – СПб.: Речь, 2004. – 576 с.
8. Гумилев Н.Л. Этногенез и этносфера // Природа. - 1970. – N 1. - С. 46-55; - N 2. - С. - 13-50.
9. Ільїна Ю.М. СМД тренінг по трансформації ментальних (розумових) моделей дорослих: Методичний посібник для проведення тренінгу «Управління змінами» – К.: ЦТІ., .2007. – 80 с.
10. Липпман У. Общественное мнение / (Пер. с англ. Барчунова Т.В., под ред. Левинсон К.А., Петренко К.В.). - М.: Институт Фонда «Общественное мнение», 2004. - 384 с.
11. Психология жизненного успеха. – К.: НАН України, 1990. – 147 с.
12. Carol S. Dweck. «Mindset: the new psychology of success», December 26, 2007. - 277 р